

**PROPOSTES DIDÀCTIQUES I
SOLUCIONS DE LES ACTIVITATS**

VALENCIÀ: LENGUA
I LITERATURA

3r curs d'ESO

UNITAT 1. MOU I CANVIA EL MÓN

I. CONTACTE (pàgs. 8-9)

Personatges destacats de la història de la humanitat que han esdevingut referents en diferents camps són la clau per a relacionar el passat amb el present, l'universal amb el local, i per començar a parlar del nostre mite fundacional i identitari, Jaume I el Conqueridor, que ens serveix per a aglutinar els apartats de **COMUNICACIÓ** i **LITERATURA**.

1. (pàg. 8)

Diàleg obert de coneixements previs sobre grans personatges de diferents camps i temps de la història de la humanitat. L'orde dels personatges a la imatge és: Michael Jordan, Marie Curie, Alexandre el Gran, Elvis Presley, Gandhi i Emmeline Parkurst.

2. (pàg. 8)

Escoltaran l'àudio en què apareixen vuit esbossos biogràfics d'aquests personatges rellevants. Prepararem l'audició advertint-los que han de descobrir dos personatges nous (Napoleó Bonaparte i Jaume I) i que han de contestar les preguntes de l'activitat 3.

L'orde dels àudios és: Alexandre el Gran, Marie Curie, Michael Jordan, Napoleó Bonaparte, Elvis Presley, Emmeline Pankurst, Gandhi i Jaume I.

Àudio 1:

Anomenat el Gran, rei de Macedònia des de 336 aC fins a la seua mort. Després de la unificació de múltiples ciutats-estat de l'antiga Grècia sota el domini del seu pare, Filip II de Macedònia, Alexandre va conquerir l'Imperi Aquemènida, incloent Anatòlia, Síria, Fenícia, la Judea, Gaza, Egipte, Bactriana i Mesopotàmia, i va ampliar les fronteres del seu propi imperi fins a la regió del Panjab. Abans de la seua mort, Alexandre havia fet plans per girar cap a l'oest i conquerir Europa.

Àudio 2:

Va marcar una fita en la història de la ciència i s'ha convertit en el símbol de la dona científica per excel·lència. Va superar moltes dificultats per arribar a la notorietat científica; però el seu caràcter, la seua passió per investigar i la seua capacitat de treball i sacrifici li permeteren relacionar-se amb els millors científics, inclosos Einstein i Rutherford. Va ser una revolucionària en el món de la química al costat del seu marit Pierre Curie, els quals van destacar en el camp de la química i de la física. Especialment notables van ser els seus experiments en el camp de la radioactivitat, a causa dels quals va perdre la vida.

Àudio 3:

Conegut com a "Air Jordan". És considerat per la majoria dels especialistes com el millor jugador de bàsquet de la història. Va guanyar sis anells de campió de l'NBA amb els Chicago Bulls, on va aconseguir una mitjana de 30,1 punts per partit, la mitjana més gran de la història de la lliga. A més, també va guanyar 10 títols com a màxim anotador; va ser triat 5 vegades com el MVP de la temporada, 6 com el MVP de les finals. En deu ocasions va formar part del millor quintet de l'NBA i durant tres temporades va ser líder en robatori de pilotes. Va ser reconegut com el millor atleta del segle XX.

Àudio 4:

Va ser emperador de França i rei d'Itàlia després de la Revolució Francesa. És considerat un geni militar. Va comandar campanyes bèl·liques molt reeixides, encara que també va obtenir derrotes igual d'estrepitoses. Les seues guerres de conquesta es van convertir en les majors guerres conegudes fins aleshores a Europa. Van implicar un nombre de soldats no vist mai en els exèrcits fins llavors. Durant el període, de poc més d'una dècada, va adquirir el control de gairebé tot l'occident i part central d'Europa per conquestes o per aliances i només va ser després de la seua derrota a la Batalla de les Nacions que es va veure obligat a abdicar. Va tornar a França l'etapa coneguda com els Cent Dies i va ser decisivament derrotat en la Batalla de Waterloo a Bèlgica, el 18 de juny de 1815.

Àudio 5:

Cantant de rock-and-roll i actor americà. Nascut al si d'una família modesta, el jove Elvis Presley es va veure obligat a treballar des de molt prompte. Als onze anys, els seus pares li van regalar la seua primera guitarra. En les aparicions televisives provocava atacs d'histèria entre els espectadors. Alguns sectors conservadors de la societat nord-americana es van oposar al personatge i a la seua música, que titllaven de pervertida i immoral, en particular arran del seu celeberrim moviment de maluc, pel qual el cantant va rebre el sobrenom d'Elvis Pelvis.

Àudio 6:

Activista política britànica. En 1892 va fundar la Lliga en Favor del Dret al Vot de la Dona: el moviment sufragista. Fins llavors les dones havien estat considerades incapaces del pensament racional. Va ser detinguda i empresonada en tres ocasions per les seues tàctiques per a cridar l'atenció, com ara trencar aparadors de botigues, cremar edificis, tallar amb ganivet quadres de les galeries d'art o encadenar-se a les baranes del parlament. Després de l'esclat de la Primera Guerra Mundial, ja poques setmanes abans de morir, el govern va promulgar una llei a favor del sufragi femení, i així va veure aconseguit l'objectiu pel qual havia lluitat durant tota la seua vida.

3. (pàg. 8)

Diàleg obert. Les preguntes de comprensió oral són una excusa per a iniciar un diàleg en gran grup on es posen en comú tots els coneixements previs a florats en l'activitat 1 i els contrastats amb l'àudio de l'activitat 2. Les respostes són:

- a. Michael Jordan
- b. Emmeline Pankurst
- c. Gandhi
- d. Marie Curie
- e. Alexandre el Gran
- f. Elvis Presley, rei del rock-and-roll
- g. Jaume I, llegendari conqueridor del nostre País.

4. (pàg. 9)

Expressió oral lliure sobre personatges il·lustres. Connecta i avança els continguts de l'última activitat de recerca i expressió del bloc d'activitats de l'apartat de COMUNICACIÓ, pàgina 13.

II. COMUNICACIÓ (pàgs. 10-13)

Prenent com a nucli temàtic la biografia d'un personatge històric com és Alexandre el Gran, caracteritzem la biografia històrica amb l'objectiu que els alumnes en construeixen una altra més nostrada: la de Jaume I. La biografia de Jaume I és el nucli essencial, alhora, de l'apartat de LITERATURA. Creem situacions comunicatives versemblants que introduïsquen l'alumnat en la pràctica d'aquesta mena de text. Això implica incidir sobre l'estructura del text i sobre la recerca d'informació amb la finalitat d'elaborar noves biografies.

1. (pàg. 10)

Activitat d'expectativa de la lectura a partir dels coneixements previs.

- a. *Aristòtil* b. *Imperi Persa* c. *Llarga nit de festa*

2. (pàg. 10)

Lectura comprensiva en gran grup. En funció de la competència comunicativa de l'alumnat, determinarem els aspectes lingüístics (ortogràfics, morfosintàctics i lexicosemàntics) i els pragmàtics i textuais (relació entre emissor i receptor, el grau de formalitat del text...) sobre els quals s'ha de parar esment en el treball del text. A banda de fer la lectura en gran grup, podem proposar la lectura individual del text durant un temps limitat de 15 minuts; caldrà anotar el nom dels personatges que hi apareixen. Tot seguit, els demanarem de rellegir els paràgrafs i de subratllar allò que més els ha cridat l'atenció. En acabar ho comentaran amb el company.

L'ordre de les imatges dins del text és: 1, 5, 2, 3, 6, 4

3. (pàg. 10)

Activitat de comprensió lectora i d'expressió oral. Les respostes, si fa no fa, haurien de ser:

- Va nàixer a Pella, Macedònia, fill de Filip II i Olímpíada.
- Va rebre un gran entrenament militar i intel·lectual. El filòsof Aristòtil.
- Per concepció divina.
- Als vint anys.
- Grècia, l'Àsia Anterior, El Pròxim Orient, Egipte, L'Orient Mitjà, l'Àsia Central i ... fins més enllà del riu Indus, a l'Índia.
- Un exèrcit petit d'uns 35.000 hòmens. S'imposava per l'organització i preparació del seu exèrcit, i pel seu geni militar.
- L'Alexandria d'Egipte.
- Diverses: intoxicació, malària, excés d'alcohol, gonorrea, tifus o enverinament.
- En tres: els primers anys, les conquestes i els darrers anys.
- En la segona part de la biografia. Especialment en l'est mediterrani i l'Àsia occidental.
- Perquè la seua fama ha traspassat no sols al seu temps sinó a totes les cultures i a tots els temps.

4. (pàg. 11)

Compleció de la definició i concepte de la biografia històrica. L'orde de les paraules és: *vida, cinema, autobiografia, experiències, mitificació, edat mitjana, cronistes, hui en dia*.

5. (pàg. 12)

Activitat d'expectativa a partir dels coneixements previs. Es tracta de començar a arreplegar informació sobre el personatge que serà biografiat en l'activitat 8, objectiu final de l'apartat.

6. (pàg. 12)

Les preguntes que s'hi formulen corresponen de manera indirecta a l'estructura de la biografia que comencen a construir. La relació és: 1-d; 2-e; 3-b; 4- f; 5-a; 6-c.

7. (pàg. 12)

Ampliació de la informació. Les dades apareixen sintetitzades perquè les relacionen intuïtivament amb l'estructura donada en l'activitat anterior.

8. (pàg. 13)

Arribats en aquest punt l'alumnat hauria de tenir el bagatge informatiu suficient per redactar la biografia del personatge treballant en petits grups de 2 o tres persones.

9. (pàg. 13)

Lectura i posada en comú dels treballs escrits. En acabant, sentiran l'àudio i autovaloraran el propi treball.

JAUME I EL CONQUERIDOR

Els primers anys

Jaume I és un personatge envoltat de llegenda, que ha esdevingut el nostre mite per excel·lència: és l'heroi fundacional i alliberador de les Illes i el País Valencià de les urpes dels sarraïns, el que porta la fe cristiana i la imatge de la Mare de Déu a tots els llocs conquerits.

Jaume I va nèixer a Montpeller, el 1208. La llegenda el fa engendrat gràcies a un estratagema de sa mare, Maria de Montpeller, la qual, davant el rebuig del monarca, va substituir d'amagat una amant del seu marit, el rei Pere el Catòlic, en el llit reial. La infantesa la va passar a Montpeller, però encara molt petit va venir a Catalunya. Segons els costums d'aquells temps, va fer el viatge a cavall i en diverses jornades. Una de les nits va haver-la de passar sota del pi de les tres branques i allà va tenir un somni: que seria rei de tres regnes. La visió d'aquell somni, va donar al futur rei la inspiració per a no parar de lluitar fins a haver conquerit les Illes Balears i València per afegir-les a la seua corona. Amb tretze anys, el 1220, Jaume va ser casat amb la infanta Elionor de Castella. Començava el regnat del Conqueridor.

Les conquestes

El 1228 va decidir-se la conquesta de la Mallorca musulmana. Així, el mes de setembre de 1229 va salpar des del port de Salou l'estol que ocuparia primer la ciutat de Mallorca després d'un setge de tres mesos i posteriorment la resta de l'illa.

Després de l'èxit assolit a Mallorca, Jaume I va fixar un nou objectiu: València, la conquesta més llarga i costosa que culminaria el 9 d'octubre de 1238. Abans, però, el 1234, es va casar amb Violant d'Hongria. Malgrat que Jaume mai deixaria de tenir amants, Violant va ser la consellera més valuosa del monarca, sobre el qual va exercir una forta influència. Finalment, el darrer impuls reconqueridor de Jaume I va ser la conquesta de Múrcia, repoblada per catalans i lliurada al seu gendre, el rei castellà Alfons X, en compliment dels acords establerts.

València, igual que Mallorca, es va constituir com a regne, tot i que, en aquest cas, federat a la Corona d'Aragó. La repoblació valenciana va ser determinada per la permanència d'un important nucli de població d'origen musulmà, superior al cristià en extenses zones de l'interior i del sud del regne.

Els darrers anys

Els últims anys de vida del Conqueridor no van ser plàcids. Va fracassar en l'intent de promoure una croada a Terra Santa, va tenir problemes successoris i altres conflictes socials. Mai va poder gaudir del descans per a refugiar-se en el record i la memòria de les seues gestes, que deixà escrites en el Llibre dels Feits, la primera gran crònica medieval, escrita o dictada per ell, en estil autobiogràfic.

El 27 de juliol de 1276, amb seixanta-set anys, va emmalaltir i va morir al palau reial de València. Les seues despulles mortals van ser traslladades al monestir de Poblet (Tarragona), on reposen.

RECERCA I D'EXPRESSIÓ

10. (pàg. 13)

Treball de producció oral i escrit. Seguiu les indicacions del llibre de l'aprenent. És convenient ritualitzar la presentació a la resta de la classe, així com penjar adequadament els mural i les auques resultants.

III. LITERATURA (pàgs. 14-19)

EL NAIXEMENT D'UN POBLE

L'apartat de **LITERATURA** està estretament relacionat amb la part anterior de **COMUNICACIÓ**, ja que ambdós estan dedicats a monarques de l'antiguitat i de l'edat mitjana que han esdevingut uns mites. En l'apartat de **LITERATURA** continuem amb la figura del rei Jaume I, com a personatge mític, un heroi comparable a altres personatges històrics com Alexandre el Gran, el Cid... o llegendaris. Ell és el conqueridor de les terres valencianes i mallorquines.

I per això precisament comencem la literatura amb la seua figura, perquè amb la seua gesta i conquesta, vam nèixer com a poble. I aquestes conquestes es narren en tres de les Quatre Grans Cròniques Medievales: gènere medieval especial que, a més de ser un document històric, també té un gran valor literari. A partir de 1238 i, en constituir Jaume I l'antic Regne de València, aquest va passar a formar part de la Corona Catalanoaragonesa i del mateix projecte polític, cultural i lingüístic.

L'apartat, doncs, està configurat amb unes primeres activitats per a fer palés el caràcter mític de la figura de Jaume I i, abans de centrar-se en les Cròniques medievals, introdueix l'alumne en algunes nocions bàsiques de l'edat mitjana en general. A continuació, els alumnes trobaran informació sobre les cròniques i una activitat perquè comproven visualment els regnats que abasta cada crònica i les fites expansionistes que cada rei va aconseguir. Tot seguit, mitjançant un fragment de la *Crònica* de Ramon Muntaner, analitzem la vessant literària de les cròniques.

1. (pàg. 14)

En l'àudio s'escoltarà el següent: Tutorial de com fer una comparació: Quan et pregunten en un examen o en l'enunciat d'una activitat que establisques una comparació entre dos elements (conceptes, fets, objectes o persones), estan demanant que en digues les semblances i les diferències, atenent a una sèrie de criteris o paràmetres inherents als conceptes que cal comparar. Ací, en aquest cas concret, com que és una biografia de reis de l'antiguitat i de l'edat mitjana, t'hauràs de fixar en els punts següents: naixement (on, quan, circumstàncies, qui eren els seus pares); accés al tron (formació, quan i circumstàncies), campanyes o conquestes militars (contra qui, èxits i fracassos), altres aspectes del seu regnat (lleis promulgades, qualitat de vida dels súbdits, afeccions...), mort (quan i circumstàncies), rellevància o repercussió històrica de la seua figura (mitificació, llegendes, manteniment o divisió del regne).

A més, hi ha dues maners d'establir la comparació o el contrast. El fet d'usar-ne una o altra dependrà de la major o menor dificultat dels elements comparats o del que vulgues destacar:

- * Model vertical: s'escriuen totes les característiques de l'element A i després totes les del B. Al final es conclou en què són semblants i en què són diferents A i B.
- * Model horitzontal: es tracta de comparar per parelles, és a dir, es compara un primer paràmetre o dimensió tant en A com en B, després un segon i així successivament.

En aquesta activitat has de seguir el model horitzontal de comparació o contrast. Així, es tracta que compares una mateixa característica d'Alexandre el Gran amb la mateixa característica Jaume I; per exemple,

les circumstàncies del naixement. Després fes el mateix amb un altre tret i comprova la coincidència o la diferència; i així, successivament.

Si, a més a més, quan ja tens clares les relacions entre els dos reis en cadascun dels aspectes, decideixes redactar una resposta elaborada amb un paràgraf introductori que presente Alexandre el Gran i el rei Jaume I i el propòsit del teu text i un paràgraf final conclusiu, que en resumeixi el contingut, la teua resposta es mereixerà un excel·lent.

Suggeriment de resposta:

1. Els dos reis tenen un naixement en circumstàncies extraordinàries: segons la mare, Alexandre el Gran va tenir una concepció divina; Jaume I va ser engendrat gràcies a la divina providència i a l'estratagema de la mare d'enganyar el marit, el rei Pere, perquè dormís amb ella. Però el primer va nàixer en el segle IV aC a Macedònia i el segon en el segle XIII dC a Montpeller.
2. Als dos els van formar per a regnar: Alexandre el Gran va rebre entrenament militar i intel·lectual sota el mestratge del gran filòsof Aristòtil; Jaume I va ser preparat pels templaris al castell de Montsó.
3. Els dos reis van succeir molt jòvens el seu pare en el tron, per tant, van començar ben aviat les seues campanyes militars: Alexandre el Gran va succeir el seu pare Felippo II als vint anys i Jaume I als 13 anys.
4. Els dos van conquerir un territori significatiu per al moment: Alexandre el Gran va expandir els seus dominis fins més enllà del riu Indus, a l'Índia; Jaume I va guanyar als àrabs les terres de Mallorca, València i Múrcia.
5. Els dos han estat considerats "conqueridors".
6. Els dos són hàbils estrategs militars: l'estratègia d'Alexandre el Gran en el camp de batalla encara és objecte d'estudi i admiració; la de Jaume I li va permetre la conquesta i el manteniment del territori amb pocs episodis violents.
7. Els dos van fundar ciutats o regnes i van expandir la seua cultura: Alexandre el Gran va fundar ciutats que, amb el temps, han esdevingut importants i va expandir la cultura grega arreu; Jaume I va constituir el Regne de València integrat dins la Corona Catalanoaragonesa i ens va llegar la cultura i la llengua catalanes.
8. Tots dos van ser valents i generosos, però cruels quan la situació política ho requeria.
9. Els dos es van preocupar per l'art i eren conscients del poder de propaganda que aquest pot tenir: Alexandre el Gran va manar que encunyaren monedes amb el seu retrat que el representen com a Heracles o com a Zeus; Jaume I escriu la *Crònica* per fer propaganda dels seus fets i justificar la seua política.
10. Encara que la manera en què van morir és diferent (Alexandre el Gran va morir molt jove, als 33 anys, a Babilònia, en circumstàncies no esclarides i sense descendència; Jaume I va morir el 1276, als seixanta-set anys, de malaltia i de vellesa, i es troba soterrat al Monestir de Poblet), totes dues morts van suposar la divisió del seu territori (en el cas d'Alexandre el Gran, entre els seus generals, i en el cas de Jaume I, entre els seus fills).
11. Els dos han esdevingut un mite, són figures que causen l'admiració i sobre els dos circulen llegendes.

2. (pàg. 14)

Activitat de resposta oberta que pretén que l'alumnat siga conscient que, encara que està absolutament documentat per tres de les quatre Grans Cròniques, Jaume I ha traspassat el llindar de la història i ha esdevingut el mite català per excel·lència: és l'heroi fundacional i primigeni, alliberador de les Illes i el País Valencià de les urpes dels sarraïns, el que porta la fe cristiana i l'esperit identitari català a tots els llocs conquerits. És un personatge envoltat de llegenda, començant pel seu engendrament, per com es lliura de la mort estant al bressol, seguint amb les llegendes durant les seues campanyes militars (p. ex. la de l'oroneta

o del rat penat, la de la potada del cavall en el turonet del Puig, la de la llàntia...) i acabant per la seva tomba. Qualsevol d'aquestes llegendes és vàlida per a respondre la pregunta.

Però... en quina època va viure el rei Jaume I?

3. (pàg. 15)

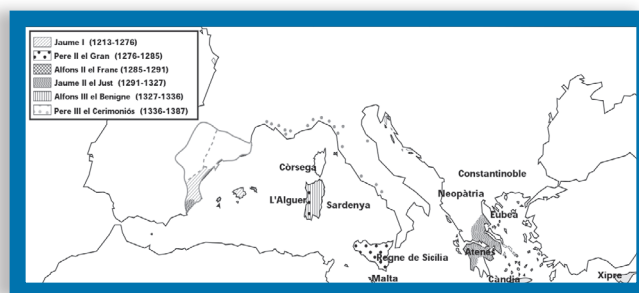
Tots els enunciats són vertaders.

LES QUATRE GRAN CRÒNIQUES MEDIEVALS.

Una manera innovadora de contar la història: valor històric i valor literari

4. (pàg. 16)

Mapa de la Mar Mediterrània. El traçat o color amb què pinten cada nova annexió territorial és de res-posta lliure.

5. (pàg. 17)

Lectura detinguda del text, alhora que escolten l'àudio. Aquest els servirà perquè, per imitació, aprenguen a llegir un text amb l'entonació, les pauses i la dicció adequades.

6. (pàg. 18)

Aquest és l'ordre en què els alumnes haurien de copiar les frases:

- 1) A Xàtiva el rei Jaume cau molt malalt i amb febre, per la qual cosa no pot alçar-se del llit.
- 2) Els sarraïns, aprofitant que el rei es troba malalt, formen un exèrcit per atacar Alcoi, en aquell moment encara en mans dels musulmans.
- 3) Quan el rei Jaume se n'assabenta, mana que el col·loquen sobre unes andes i, juntament amb la senyera, el porten al camp de batalla.
- 4) L'infant Pere combat en la batalla com a comandant en cap de l'exèrcit cristià i venç els sarraïns.
- 5) El futur rei Pere ret homenatge a son pare, que es troba gitat sobre unes andes, i aquest agraeix a Déu la victòria i beneeix l'acció militar del fill.

7. (pàg. 18)

- a) Un narrador extern (figura que és el mateix autor, Ramon Muntaner) ens conta el que passa. Però ho fa des del seu punt de vista. Coincideix amb el que s'ha estudiat sobre les biografies respecte a la veu narrativa, però no pel que fa al punt de vista, ja que el d'una biografia hauria de ser objectiu.
- b) Sí que es reproduïxen les paraules textuais de dos personatges. Els marcadors textuais que introduïxen les veus dels dos enunciadors són dos verbs de dicció ("pegar crits" i "dir", els dos punts, punt

i a part i guió llarg).

En un primer moment, són les paraules textuais del rei Jaume I:

—Au, ràpid! Porteu-me el meu cavall! Prepareu-me les armes! Vull anar contra els sarraïns traïdors. Que es pensen que ja sóc mort? Que no s'ho pensen, perquè, abans, els destruiré a tots! Ah, Senyor Déu! Per què la vostra voluntat és que ara em trobe tan impotent? Ara, ràpid! Ja que no puc alçar-me del llit, que la meua senyera isca de seguida. Porteu-me sobre unes andes fins al lloc on me'ls trobaré, perquè només topar-me amb els malvats que em veuran gitat sobre les andes, els tindrem tots morts o presoners.

I, quasi al final, trobem les del futur rei Pere, fill del rei Jaume I:

—Pare senyor, sàpies que Déu i la teua bondat i bona ombra i valor els han vençut tots. Sàpies que tots ells són morts o presos.”

- c) “Tots sabeu que una persona gran no té l'enteniment d'una jove” (l. 4-5). Muntaner, amb aquest recurs de dirigir-se directament als destinataris pretén acostar-s'hi, acurtar la distància entre el narrador i els lectors (o "oïdors"), per tal que el seu relat resulte més versemblant i aconseguisca el seu objectiu de fer-nos viure els fets excepcionals que ell mateix visqué, alhora que ens encomana més directament el seu fervor pels monarques.
- d) El relat és viu i de ritme ràpid, perquè relata moltes accions amb abundància de verbs, alterna la veu narrativa externa amb el discurs directe, es dirigeix al receptor i fa servir un registre accessible i, fins i tot de vegades, amb expressions col·loquials (“es va quedar fet de pedra”).
- e) Una de les característiques de les Cròniques és que els autors barregen la solemnitat èpica amb les notes d'intimitat: no sols ens transmeten la cara oficial dels fets d'estat dels monarques, sinó també la seua humanitat: homes normals, sensibles, familiars. Així augmentaven la seua credibilitat i el seu prestigi davant els seus vassalls. Per tant, Muntaner ens remarca que el rei, malgrat que té vuitanta anys (una edat molt avançada), no ha perdut el seu enteniment ni la bona memòria. També ens el mostra com un home coratjós, per al qual les seues obligacions com a monarca estan per sobre de la seua edat i malaltia (visita tots els castells del seu regne; no es queda al seu palau; després, malalt, mana categòricament que el duguen a primera línia de combat). També és un home devot i agraït amb la providència i un bon pare, que saluda afectuosament el fill i li dona la seua benedicció.
- f) La imatge que ens transmet del futur rei Pere és també la d'un fill que assumeix la responsabilitat de defensar el regne, que és valent en la batalla, un bon comandant del seu exèrcit (que, a més, venç) i un fill afectuós, respectuós amb el seu pare, que pateix per la salut del rei Jaume.
- g) L'exèrcit cristià guanya també la batalla, segons Muntaner, per la presència del rei Jaume i, sobretot, de la seua senyera. Probablement, l'exèrcit sarraí temia el rei Jaume, perquè la seua fama el precedia; però, també, el narrador ens conta l'episodi d'aquesta batalla així, per a mitificar uns personatges, els reis, i uns fets, la conquesta dels territoris valencians.

Segons la llegenda, també Rodrigo Díaz de Vivar, el Cid, va guanyar una batalla contra el cabdill àrab Ben Yusuf després de mort el 1099. Una fletxa va ferir de mort el Cid i ell, abans de morir, va ordenar els seus hòmens que embalsamaren el seu cos, el vestissen, li cenyissen les seues armes i el muntessen sobre el seu cavall Babieca en la batalla de l'endemà. Així ho van fer, amb la qual cosa l'exèrcit cristià, que el creia mort, en veure'l i pensar que era viu, va recobrar el vigor i va vèncer els musulmans, que, en veure'l cavalcant quan també creien que havia estat abatut, van fugir de temor.

8. (pàg. 19)

CARACTERÍSTIQUES LITERÀRIES DE LES CRÒNIQUES	EXEMPLES DE LA CRÒNICA DE RAMON MUNTANER
S'escriuen amb la intenció de fer propaganda dels èxits militars, de les conquestes de territoris nous i de justificar la política, el comportament i les decisions dels reis.	<i>Propaganda de l'èxit en la batalla contra la rebel·lió dels sarraïns d'Alcoi (comandats per al-Azraq).</i>
Transmeten i fomenten un fort sentiment patriòtic: es lloen les institucions, la llengua i la gent de la Corona Catalanoaragonesa.	<i>Lloa la corona perquè lloa el comportament heroic dels reis i dels seus hòmens – El rei visita viles i castells valencians.</i>
Els seus protagonistes, els reis, es comporten segons el codi de la cavalleria, quasi com uns herois.	<i>El rei Jaume, malgrat que és vell i es troba malalt, és un home coratjós que va a la batalla encara que en andes. – El rei Pere, per la seua banda, s'avança a son pare i, encara que el seu exèrcit és quatre vegades menor al dels sarraïns, lluita sense descans encara que perda els cavalls.</i>
Reflecteixen també la humanitat dels reis.	<i>Mostra una relació paterno-filial d'estima i respecte. A més, el rei Pere no s'atribueix el mèrit de la victòria.</i>
Creuen en la providència divina: Déu està de part dels reis del casal catalanoaragonés.	<i>El rei Pere afirma que han guanyat la batalla gràcies a Déu i a son pare. El rei Jaume, en sentir –ho, el primer que fa és donar gràcies al Cel.</i>
Alguna d'elles va ser escrita amb un llenguatge viu i senzill amb la intenció de ser llegida en veu alta. De vegades trobem exemples on el narrador es dirigeix als "oïdors".	<i>El relat és viu i de ritme ràpid, perquè relata moltes accions amb abundància de verbs, alterna la veu narrativa externa amb el discurs directe, es dirigeix al receptor ("Tots sabeu") i fa servir un registre accessible i, fins i tot de vegades, amb expressions col·loquials ("es va quedar fet de pedra").</i>

RECERCA I EXPRESSIÓ

9. (pàg.19)

Resposta oberta. Aquesta és una activitat d'ampliació que ens permetrà avaluar el grau en què els alumnes han assolit les característiques textuais del gènere biogràfic. Convindria arreplegar els treballs dels alumnes i fer una valoració sobre els resultats dels exercicis escrits davant el grup classe. Suggerim la possibilitat de mecanografiar algunes d'aquestes biografies i tot seguit repartir-les entre l'alumnat de la classe; l'activitat consistirà a llegir-les i endevinar a qui corresponen, ja que n'ometrem el nom.

IV. LES PERSONES I LES LLENGÜES (pàgs. 20-21)

UN VIATGE PER LA HISTÒRIA DE LA LLENGUA

Aquest bloc d'activitats va dedicat a la història de la nostra llengua i a la seua extensió territorial. Cal que tinguem en compte que:

- Els parlants no solen tenir consciència del canvi i de l'evolució de la llengua al llarg del temps.
- Determinats aspectes del passat i de la identitat de la nostra llengua estan sotmesos a polèmiques d'origen extralingüístic.
- L'estudi de la història de la llengua no pot convertir-se en una acumulació de dades que poc tenen a veure amb els interessos d'una persona de tretze o catorze anys.
- Cal, però, ajudar a situar la nostra llengua en el temps i l'espai, i a vehicular el passat de la llengua per a l'estudi d'aspectes amb projecció en el present: la toponímia, els préstecs lèxics i els barbarismes.

Podria anar bé, abans de començar aquest bloc d'activitats, presentar a classe diversos textos corresponents a èpoques antigues de la llengua. Provar d'interpretar-los i comentar-los com a mostra del procés de canvi a què està sotmesa la llengua a través del temps.

1. (pàg. 20)

Mostrem cinc seqüències d'imatges corresponents a cinc etapes bàsiques de la nostra història lingüística. Aquestes imatges ens serviran per a contextualitzar cada etapa històrica, per a donar referents més o menys palpables de cada moment; cal, doncs, comentar-les.

Solucions: 1: època romana; 2: època catalanoaragonesa.; 3: època preromana; 4: època visigòtica; i 5: època musulmana

Convindria contextualitzar adequadament cada època. Podem formar 5 equips de treball: cada equip haurà de cercar informació sobre cada època i elaborar una exposició a la classe amb material gràfic divers (que incloga des de monuments a maneres de vestir, manifestacions artístiques, etc.).

2. (pàg. 21)

Seguiu les orientacions del llibre de l'alumne. Convé verbalitzar les respostes dels alumnes i centrar les explicacions del professor en els aspectes esmentats anteriorment.

3. (pàg. 21)

Es tracta de localitzar en un mapa del domini lingüístic els territoris on es parla la nostra llengua. Podem recórrer a ampliacions que serviran per ambientar i il·lustrar les parets de l'aula. Suggerim la possibilitat de dur a classe postals de paisatges i de les ciutats dels territoris estudiats.

V. CONEGUEM LA LLENGUA (pàgs. 22-27)

Pel que fa al lèxic, en aquesta unitat treballem els topònims i els gentilicis relacionats amb els territoris conquerits pels nostres monarques medievals. En morfologia i sintaxi repassem la morfologia verbal regular. Quant a fonètica i ortografia, descrivim el subsistema vocàlic tònic a partir de la diferenciació conceptual entre sistema vocàlic i sistema consonàntic i practiquem l'oposició fonètica entre vocals obertes i tancades. Acabem l'apartat amb un dictat.

LÈXIC

1. (pàg. 22)

Busquen topònims relacionats amb els nostres territoris medievals en una sopa de lletres.

E	R	B	S	E	N	E	T	A
A	I	R	T	A	P	O	E	N
X	J	V	C	O	R	M	D	M
I	E	V	I	L	A	A	R	A
P	L	L	E	S	E	L	T	L
R	A	G	O	R	S	T	V	L
E	R	O	C	V	U	A	Y	O
L	S	I	C	I	L	I	A	R
C	O	R	S	E	G	A	N	C
M	E	N	O	R	C	A	Y	A
H	A	Y	N	E	D	R	A	S

2. (pàg. 22)

Relacionar gentilicis amb topònims. Parelles resultants:

1. Alacantí/-ina - ALACANT
2. Castellonenc/-a - CASTELLÓ
3. Il·licità/-ana - ELX
4. Eivissenc/-a - EIVISSA
5. Alcoià/-ana - ALCOI
6. Pegolí/-ina - PEGO
7. Benidormer/-a - BENIDORM
8. Aragonés/-a - ARAGÓ

Classificació de sufixos de gentilicis:

- a. *-í/-ina*: alacantí, pegolí
- b. *-enc/-enca*: castellonenc, eivissenc
- c. *-à/-ana*: il·licità, alcoià
- d. *-er/-era*: benidormer
- e. *-és/-esa*: aragonés
- f. sufixos
- g. Per exemple: *-ut/-uda* (Castellut/uda); *-eny/-enya* (madrileny/-enya); *-ic/-ica* (britànic/-ica)

3. (pàg. 22)

Resposta oberta.

4. (pàg. 22)

Resposta oberta.

MORFOLOGIA I SINTAXI

LES TRES CONJUGACIONS REGULARS

Repàs de la morfologia verbal de les tres conjugacions regulars, concretament en els temps verbals de present d'indicatiu, present de subjuntiu i imperatiu.

5. (pàgs. 23-24)

El present d'indicatiu, el present de subjuntiu i l'imperatiu dels verbs regulars de les tres conjugacions.

1a CONJUGACIÓ: model **treballar**

PRESENT INDICATIU	PRESENT SUBJUNTIU	IMPERATIU
jo trebal le (o treball o)	que jo trebal le	
tu trebal les	que tu <i>treballes</i>	treball a
ell/a <i>treballa</i>	que ell/a <i>treballe</i>	<i>treballe</i>
nosaltres treball em	que nosaltres <i>treballem</i>	<i>treballem</i>
vosaltres <i>treballeu</i>	que vosaltres <i>treballeu</i>	<i>treballeu</i>
ells/es <i>treballen</i>	que ells/elles <i>treballen</i>	<i>treballen</i>

2a CONJUGACIÓ: model **témer**

PRESENT INDICATIU	PRESENT SUBJUNTIU	IMPERATIU
jo tem (o tem o)	que jo tem a	
tu tem s	que tu tem es	tem
ell/a <i>tem</i>	que ell/ella <i>tema</i>	tem a
nosaltres tem em	que nosaltres <i>temem</i>	<i>temem</i>
vosaltres <i>temeu</i>	que vosaltres <i>temeu</i>	<i>temeu</i>
ells/es <i>temen</i>	que ells/elles <i>temen</i>	<i>temen</i>

2a CONJUGACIÓ: model **batre**

PRESENT INDICATIU	PRESENT SUBJUNTIU	IMPERATIU
jo bat (o bat o)	que jo bat a	
tu bat s	que tu bat es	bat
ell/a <i>bat</i>	que ell/ella <i>bata</i>	bat a
nosaltres bat em	que nosaltres <i>batem</i>	<i>batem</i>
vosaltres <i>bateu</i>	que vosaltres <i>bateu</i>	<i>bateu</i>
ells/es bat en	que ells/elles <i>baten</i>	<i>baten</i>

3a CONJUGACIÓ (pura): model **sentir**

PRESENT INDICATIU	PRESENT SUBJUNTIU	IMPERATIU
jo sent (o sent o)	que jo sent a	
tu sent s	que tu sent es	sent
ell/a <i>sent</i>	que ell/ella <i>senta</i>	<i>senta</i>
nosaltres sent im	que nosaltres <i>sentim</i>	<i>sentim</i>
vosaltres <i>sentiu</i>	que vosaltres <i>sentiu</i>	<i>sentiu</i>
ells/es sent en	que ells/elles <i>senten</i>	<i>senten</i>

3a CONJUGACIÓ (incoativa): model servir

PRESENT INDICATIU	PRESENT SUBJUNTIU	IMPERATIU
jo serv <i>isc</i> (o serv <i>esc</i> o serv <i>eixo</i>)	que jo serv <i>isca</i> (o serv <i>esca</i>)	
tu serv <i>eixes</i> (o serv <i>ixes</i>)	que tu serv <i>isques</i> (o serv <i>esques</i>)	serv <i>eix</i> (o serv <i>ix</i>)
ell/a serv <i>eix</i> (o serv <i>ix</i>)	que ell/a serv <i>isca</i> (o serv <i>esca</i>)	serv <i>isca</i> (o serv <i>esca</i>)
nosaltres serv <i>im</i>	que nosaltres serv <i>im</i>	serv <i>im</i>
vosaltres serv <i>iu</i>	que vosaltres serv <i>iu</i>	serv <i>iu</i>
ells/elles serv <i>eixen</i> (o serv <i>ixen</i>)	que ells/elles serv <i>isquen</i> (o serv <i>esquen</i>)	serv <i>isquen</i> (o serv <i>esquen</i>)

3a CONJUGACIÓ (pura o incoativa): model llegir

PRESENT INDICATIU	PRESENT SUBJUNTIU	IMPERATIU
jo llig o lleg <i>isc</i> (o lleg <i>esc</i> o lleg <i>eixo</i>)	que jo llij <i>a</i> o lleg <i>isca</i> (o lleg <i>esca</i>)	
tu lliges o lleg <i>eixes</i> (o lleg <i>ixes</i>)	que tu lliges o lleg <i>isques</i> (o lleg <i>esques</i>)	llig o lleg <i>eix</i> (o lleg <i>ix</i>)
ell/a llig o lleg <i>eix</i> (o lleg <i>ix</i>)	que ell/a llij <i>a</i> o lleg <i>isca</i> (o lleg <i>esca</i>)	llij <i>a</i> o lleg <i>isca</i> (o lleg <i>esca</i>)
nosaltres lleg <i>im</i>	que nosaltres lleg <i>im</i>	lleg <i>im</i>
vosaltres lleg <i>iu</i>	que vosaltres lleg <i>iu</i>	lleg <i>iu</i>
ells/elles lligen o lleg <i>eixen</i> (o lleg <i>ixen</i>)	que ells/elles lligen o lleg <i>isquen</i> (o lleg <i>esquen</i>)	lligen o lleg <i>isquen</i> (o lleg <i>esquen</i>)

6. (pàg. 24)

Ús de les formes del present d'indicatiu, de subjuntiu o de l'imperatiu de verbs regulars de les tres conjugacions.

- Jo (LLEGIR) *llig* o *llegisc* o *llegesc* o *llegeixo* totes les nits una estona.
- I vosaltres, (PENSAR) *penseu* estalviar així?
- No vull que elles (PERDRE) *perden* cap altre partit.
- Tu (ESPERAR) *esperes* que jo (SENTIR) *senta* l'explicació de la classe.
- Jo encara (COMPARTIR) *compartisc* els llibres amb ma germana.
- Vull que tu (CANVIAR) *canvies* d'hàbits i que (ESTALVIAR) *estalvies* més diners.
- (LLEGIR) *Llig* o *llegeix* o *llegix* i calla!

7. (pàg. 24)

Verbs regulars de la primera conjugació que presenten variacions ortogràfiques en el radical.

Sacsejar: *sacsege*, *sacseges*, *sacseja*, *sacsegem*, *sacsegeu*, *sacsegen*

Tancar: *tanque*, *tanques*, *tanque*, *tanquem*, *tanqueu*, *tanquen*

Adequar: *adeqüe*, *adeqües*, *adequa*, *adeqüem*, *adeqüeu*, *adeqüen*

Regar: *regue*, *regues*, *rega*, *reguem*, *regueu*, *reguen*

Començar: *comence*, *comences*, *comença*, *comencem*, *comenceu*, *comencen*

Passejar: *passeege*, *passeges*, *passeja*, *passegem*, *passeeu*, *passegen*

8. (pàg. 25)

Alternances gràfiques regulars.

Així hi ha alternança gràfica entre *-c* i *qu*, com per exemple *tancar*; entre *-ç* i *c*, per exemple *començar*; entre *-qu* i *qü*, per exemple *adequar*; entre *-j* i *g*, per exemple *passejar*; entre *-g* i *gu*, per exemple *regar*.

9. (pàg. 25)

Identificació de la *i* com a vocal tònica en el present d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació que porten una *i* davant la desinència d'infinitiu (com en *estalviar*). Convé recordar que, en algunes ocasions i per

interferència fonètica del castellà, aquestes formes es pronuncien amb la *i* àtona.

a) estalvies; b) Estudia; c) canvie; d) estudien; e) odia

PREPOSICIONS a/en en indicacions de lloc

10. (pàg. 25)

Ús de les preposicions **a** o **en**.

- a. A quin curs vas? RECOMANABLE
- b. Visc EN un carrer ample. RECOMANABLE
- c. Sempre quedem EN aquell cantó. RECOMANABLE
- d. A Xixona fan torró. OBLIGATORI
- e. Actuarem AL teatre Principal. RECOMANABLE
- f. La colla és AL bar davant l'institut. RECOMANABLE
- g. Era EN una reunió molt important. RECOMANABLE
- h. A quina aula et podré trobar? RECOMANABLE
- i. T'has deixat els apunts A la taula. RECOMANABLE
- j. No sé A quina pàgina dius. RECOMANABLE
- k. Ho he deixat EN algun lloc que no recorde. RECOMANABLE
- l. M'agrada comprar EN aquesta botiga. RECOMANABLE
- m. Ha caigut una pedregada A Sueca. OBLIGATORI.

FONÈTICA I ORTOGRAFIA

EL SISTEMA VOCÀLIC I EL CONSONÀNTIC

EL SISTEMA VOCÀLIC

EL SUBSISTEMA VOCÀLIC TÒNIC

11. (pàg. 27)

Classificació de paraules segons el timbre de les vocals e i o en posició tònica.

[e] antena: menja, dent, vent, pera, pena, església.

[ɛ] gel: serra, cel, perd, guerra, verda, èxit, convivència.

[o] gos: Ramon, colze, poma, conte, fórmula, polze, envejós.

[ɔ] moble: això, nom, història, bo, petroli, ressò, cor, foc, arròs.

12. (pàg. 27)

Activitat de resposta oberta. Alguns exemples podien ser els següents.

- Amb [ɛ] (e oberta): melsa, merla, perla, tèbia i fètil.

- Amb [ɔ] (o oberta): cosa, poble, força, tampoc i mòmia.

13. (pàg. 27) Dictat. Les activitats de dictat solen ser les últimes de l'apartat d'ortografia i fonètica. Són activitats que tenen com a objectiu fixar les qüestions ortogràfiques que s'han treballat al llarg de la unitat. El procediment de realització del dictat pot ser el següent.

1. Llegim el text perquè completen els mots amb les grafies corresponents.

Dissabte; d'atracadors; d'estalvis; començar; d'acaçar; dels delinqüents; matinada; emportar; l'entitat financera

2. Demanem que es fixen en aquelles paraules, expressions o altres qüestions que puguin tenir alguna dificultat ortogràfica. Parem atenció especial a les qüestions que plantegen els alumnes.

3. Dictem el text sense que l'alumnat el tinga davant.

4. A continuació fem una revisió del text: cada alumne s'autocorregeix el dictat i marca les errades que hi haja comés. També podem fer que s'intercanvien els textos i que la correcció la faça un company o una companya.
5. Finalment es comenten les errades que hi puga haver tingut cadascú.

VI. TALLER DIGITAL (pàgs. 28-29)

A la part general d'aquesta guia didàctica s'expliquen amb detall les característiques de les activitats plantejades al llibre i, doncs, en aquesta unitat. Des d'ací, de forma esquemàtica indiquem les qüestions més importants que cal tenir en compte a cada activitat:

Activitat 1. Biografia digital

- L'activitat és perquè l'alumnat dissenye una presentació tot utilitzant el programa que tinga instal·lat al seu aparell informàtic per a fer presentacions multimèdia (tipus Impress, PowerPoint, Keynote, etc.).
- Producte resultant: una presentació multimèdia amb text, imatges (també pot afegir-s'hi so).
- Mostrem exemples de biografies fetes (per exemple, de Marylin Monroe) per tal de servir de model d'activitat. Es tracta que puguem aprofitar el que han treballat als apartats de CONTACTE i COMUNICACIÓ sobre la biografia.
- L'activitat està dissenyada perquè l'alumnat puga fer una d'aquestes tres opcions (de menys a més dificultat):
 - a) Utilitzar les plantilles-guia de presentacions que oferim (pot personalitzar-les).
 - b) Utilitzar les plantilles del seu programa (pot personalitzar-les).
 - c) No utilitzar cap plantilla i partir d'una presentació en blanc del seu programa.

Activitat 2. Aplicació web: conjuguem imatges i verbs

- És una activitat molt senzilla i ràpida de fer. Consisteix a fer servir una aplicació web a Internet on l'alumnat sols ha d'escriure el text que vol posar, en aquest cas, una frase curta amb un verb conjugat. Es tracta que l'alumnat puga aprofitar el que s'ha treballat al bloc de morfologia i sintaxi sobre les conjugacions regulars.
- Producte resultant: una imatge amb el text introduït per l'alumnat.

Activitat 3. WebQuest «Un viatge en el temps»

- En aquesta activitat l'alumne ha de seguir les indicacions que es donen a cada part de la WebQuest (introducció, tasca, procés, avaluació i conclusió). Llegirà el text i visitarà les webs que s'indiquen per tal d'arreglar la informació que necessita per a fer el producte final. Es tracta que aprofiten el que s'ha treballat a l'apartat de LITERATURA.
- Es fa un viatge al passat centrat en tres moments històrics:
 - Abans del rei Jaume I.
 - El rei Jaume I i la creació del Regne de València.
 - Conquestes posteriors al rei Jaume I.
 - Producte resultant: un document (tipus Writer, Word) que conté una línia del temps amb dates i fets històrics tractats a la unitat. Donem a l'alumnat una plantilla-guia que ha de completar amb la informació arreglada.

Activitat 4: Portafoli de lectura

- Aquesta activitat és una mica especial, ja que consisteix a crear d'un portafoli de lectura "en blanc" on l'alumnat pugui fer aplec de totes les lectures que farà al llarg del curs.
- Es tracta, doncs, de personalitzar una plantilla-guia d'un document que donem que farà de portafoli perquè l'alumnat hi anote els seus treballs. Sols haurà de triar les imatges i elements gràfics que compondran el seu portafoli personal.
- Producte final: document (tipus Writer, Word) per a imprimir-se (si volem que l'alumnat escriu a mà els treballs) o desar-se als seus respectius aparells tecnològics perquè de forma digital vagin omplint-lo.

VII. RESUM (pàg. 30)

Llegir els resums dels diferents apartats.

Escriure en un quadern a part les definicions que hi apareguen.

Fer un esquema de tots els conceptes i continguts treballats i dur-lo al portafoli.

Buscar imatges al·lusives relacionades amb el significat dels mots pertinents.

Aprofitar les activitats del taller digital per a fer la portada de la unitat del seu quadern d'activitats.

VIII. COMPROVACIÓ (pàg. 31)

1. Cal que l'alumne expose per escrit les característiques essencials d'aquest tipus de textos. Ens remetem a la informació que apareix en la pàg. 11 del llibre de l'aprenent.
2. Cf. la informació que hi ha al llibre de l'aprenent als apartats de CONTACTE, COMUNICACIÓ I LITERATURA.
3. Cf. informació teòrica sobre l'edat mitjana de la pàgina 15 del llibre de text de l'alumne.
4. Cf. informació teòrica de la pàgina 16 del llibre de text de l'alumne.
5. Cf. informació teòrica de la pàgina 16 i de la resposta de l'activitat 8 de la pàgina 19 del llibre de text de l'alumne
6. Resposta basada en la informació i en les activitats 2 i 3 (pàg. 21) de LES PERSONES I LES LLENGÜES del llibre de l'aprenent.
7. Resposta basada en la informació i en l'activitat 1 (pàg. 20) de LES PERSONES I LES LLENGÜES del llibre de l'aprenent.
8. Tots els topònims corresponen a territoris de la corona catalanoaragonesa medieval.
9. Adjectiu que serveix per a indicar el lloc d'on procedeixen les persones. *Eivissenc, il·licità, castellonenc, valencià.*

10. Ús de les preposicions *a* o *en*.

- a. Xavier passa l'estiu EN aquest xalet. RECOMANABLE
- b. Jo dorm EN una habitació molt menuda. RECOMANABLE
- c. EN aquella classe no saben muntar-s'ho. RECOMANABLE
- d. A quin carrer viu la Rosa? RECOMANABLE
- e. Jordi viu A Alacant. OBLIGATORI

11. Ús de temps verbals.

- a. cruixen
- b. llance
- c. perdem
- d. repartisques (o repartesques)
- e. vença
- f. llig (o llegeix o llegix)
- g. patisc (o patesc o pateixo)

12. Mots amb *e* i *o* obertes.

Amb *e* oberta: mel, pell, terra

Amb *o* oberta: ressò, retoc

13. Vocal tònica.

(ell) estudia; (ells) canvien; (elles) feien

